

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СХІДНОЇ І СЛОВ'ЯНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ
Кафедра східної і слов'янської філології

Курсова робота з арабської філології

на тему:

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ
З АРАБСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ**

Студентки групи Ар16-21
факультету східної і слов'янської філології
денної форми навчання
Освітньої програми: Арабська мова і
література та переклад, друга східна мова,
західноєвропейська мова
Спеціальності 035 Філологія
Спеціалізації 035.060 Східні мови
та літератури (переклад включно),
перша – арабська
Довженко Марії

Науковий керівник:
Доцент С.В. Рибалкін
Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ	
1.1. Загальні закономірності теорії перекладу... ..	6
1.2. Характерні риси політичних текстів.....	9
1.3. Лексичні особливості перекладу текстів політичних промов.....	13
1.4. Стилiстичні особливості перекладу текстів політичних промов.....	16
2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ З АРАБСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ	
2.1. Загальна характеристика трансформацій під час перекладу з арабської мови на українську.....	18
2.2. Стилiстичні трансформації при перекладі політичних промов.....	22
ВИСНОВКИ.....	34
АНОТАЦІЯ.....	36
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	37

ВСТУП

Політичні тексти це особливий жанр у системі міжкультурної комунікації. Вони мають свої типові ознаки, мовні та стилістичні особливості. Прийоми, які використовуються в політичних текстах, дозволяють управляти поведінкою та свідомістю слухачів, створювати певні настрої. Мова політичних текстів містить економічні, фінансові, політичні поняття, кліше, риторичні та стилістичні прийоми. Політичні тексти відображають риси та менталітет суспільства, до якого вони апелюють. Завдання політичної промови полягає в тому, щоб викликати у слухачів певні емоції, почуття та переконання. Є свої труднощі, що можуть виникати при перекладі політичних текстів. Різні мовні картини світу ускладнюють задачі перекладачів. Тексти політичних промов містять метафори, порівняння, гіперболи, цитати, реалії. Мета перекладача полягає у точній передачі всіх відтінків стилістичних прийомів з мови оригіналу на мову перекладу.

На сучасному етапі існування людство активно розвивається у трьох напрямках: економіка, релігія та політика. Кожен аспект має своє призначення, завдання та різні способи досягнення результату. На відміну від перших двох сфер, політика є однією з найвпливовіших галузей, оскільки має відношення до кожної сфери людської діяльності, вона виступає у ролі рушійної сили у будь-якому аспекті нашого життя.

Політика як і будь-яке інше явище змінюється з часом. Виступи політиків та використання ними промов мають відповідати певним нормам, які притаманні та загально визнані для більшості країн. Тому значну увагу приділяють саме перекладу текстів політичних промов, які стають предметом філологічних досліджень.

При перекладі необхідно використовувати різні перекладацькі перетворення. Перетворення, які допомагають перейти від однієї мови (вихідної мови) до іншої (тієї, котрою здійснюється переклад), отримали назву трансформацій при перекладі. Іншими словами, під перекладацькими

трансформаціями мається на увазі перефразування (в рамках однієї мови) – воно відрізняється від трансформацій при перекладі.

Отже, в кожній мовній свідомості існують певні відповідності та розбіжності, які допомагають аналізувати, вивчати тексти та перекладати їх.

Метою роботи є визначення характерних рис політичних текстів, теоретичних засад перекладу політичних текстів, основних прийомів при перекладі, а також, висвітлення особливостей перекладу політичних текстів з східної мови на українську.

Об'єктом дослідження є специфіка перекладу політичних текстів з східної мови на українську.

Предметом дослідження – лексичні трансформації під час перекладу політичних текстів з арабської мови на українську

Матеріал дослідження становить лексика загальноарабських періодичних видань, суспільно-політичні тексти офіційних інтернет-ресурсів арабською мовою.

Огляд джерельної бази дослідження. Теоретичну основу роботи становлять фундаментальні праці з теорії перекладу:

- представників трансформаційної онтології перекладу (А. В. Федоров, Я. І. Рецкер, Л. С. Бархударов, В. Н. Комісарів, Н. К. Гарбовський);
- прихильників діяльнісної онтології перекладу (Ю. А. Сорокін, А. Н. Крюков, В. А. Іовенко, Н. Л. Галєєва);
- з теорії дискурсу (Є. Сидоров, Є. Г. Князева, В. Г. Борботько, І. В. Тупіцина, Е. В. Курочкіна); по теорії висловлювання (В. З. Панфілов, Е. А. Реферовська, Т. М. Миколаєва, Н. В. Іванов).

Термін «перекладацька трансформація» широко використовують багато дослідників у полі перекладознавства (Л. С. Бархударов, В. Н. Комісарів, А. Д. Швейцер, Р. К. Міньяр-Белоручев, Я. І. Рецкер та ін.). Питанням перекладацьких прийомів присвячені роботи В. Н. Комісарова, Т. А. Казакової, Л. Ф. Дмитрієвої, а також дослідники-арабісти, а саме: Н. Д. Фінкельберг, М. А. Майбуров, В. М. Белкін, Ю. П. Губанов.

Методи дослідження визначено відповідно до поставлених завдань та етапів дослідження. На першому етапі дослідження було використано аналіз наукової і публіцистичної літератури з теми дослідження. Метод трансформаційного аналізу використано для опису перекладацьких прийомів, використаних при перекладі англомовних політичних промов.

Структура. Робота складається із вступу, двох розділів, висновків і переліку використаної літератури. У вступі визначаються мета й завдання дослідження, описується актуальність, теоретична значимість і практична цінність роботи, визначається предмет і об'єкт дослідження. У першому розділі досліджується поняття політичних текстів, розглядаються їх лексико-стилістичні особливості та їх вплив на переклад. У другому розділі проаналізовані лексичні та стилістичні трансформації, які були застосовані при перекладі політичних текстів з східної мови на українську.

У висновках підсумовуються результати, отримані в ході написання роботи. До роботи також додається список використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ

1.1. Загальні закономірності теорії перекладу

У сучасному суспільстві переклад відіграє важливу роль, займаючи велике місце в науковому, культурному та політичному житті окремої країни і всього світу в цілому. Перекладом називається процес перетворення мовного твору однією мовою в мовленнєвий твір іншою мовою при збереженні змістовного плану (тобто значення), котрий не змінюється.

Таке перетворення мовного твору при збереженні значення викликає складність, особливо при перекладі професійно орієнтованих текстів. Метою є досягнення адекватного перекладу, що означає семантичну еквівалентність текстів.

Переклад традиційно розглядають як один із найважливіших шляхів взаємодії національних культур, як дієвий спосіб міжкультурної комунікації. За визначенням В. Н. Комісарова, переклад – це «вид мовного посередництва, у якому зміст іншомовного тексту передається іншою мовою через створення цією мовою комунікативно рівноцінного тексту» [4].

Теорія перекладу встановлює загальні закономірності, які можуть застосовуватися в окремих конкретних випадках шляхом аналізу подібностей і розбіжностей між мовами

Адекватний переклад – це повноцінний правильний переклад оригінального тексту, за якого його зміст, форма, стилістичні особливості і авторська спрямованість / підтекст відтворюються без спотворення і суттєвих змін. Адекватний переклад завжди є літературним, тобто орієнтованим на літературні норми мови перекладу. Адекватний переклад передбачає вичерпну передачу змісту оригіналу і повноцінну функціонально-стилістичну відповідність йому.

Дослівним вважається переклад, який відтворює структуру іншомовного речення без зміни конструкції і без істотної зміни порядку слів. З граматичної точки зору такий переклад можна назвати "прямим".

Буквальний переклад вперше знайшов відображення у Л. С. Бархударова як переклад, здійснений на нижчому рівні ніж той, який достатній для передачі незмінного плану змісту при дотриманні норм мови, на яку перекладають.

Вільним вважається переклад, який не вимагає адекватної передачі стилю оригіналу.

Політичний текст як вид інституційного дискурсу є специфічним комунікаційним процесом, що охоплює мовну систему, мовознавчу діяльність і, власне, текст. По своїй суті, він є політичним дискурсом, регламентованим за змістом та формою, який впливає на суспільство.

Вивченню окреслених питань присвячено чимало праць вітчизняних та зарубіжних вчених.

Політичні виступи належать до тих політичних текстів, які часто перекладають. Однак, виходячи тільки з назви тексту оригіналу й перекладу, часто важко встановити, до якого типу належить той або інший виступ. Крім того, у заголовку політичного виступу не завжди міститься назва типу тексту, і перекладач може вдаватися до додавання або інших трансформацій, щоб заповнити дану інформацію. При цьому вказівка на тип тексту в перекладі часто здійснюється під впливом суб'єктивних факторів, тільки на підставі досвіду перекладача.

У сучасних процесах міжкультурної комунікації перекладу відведена вагома роль, причому дедалі частіше переклад розуміється як механізм репрезентації інших культур. Перекладач виконує роль не вербального перекодувальника, а інтерпретатора смислового коду, закладеного у вихідному тексті. Перекладач не просто передає засіб однієї мови за допомогою засобу іншої мови, насправді він передає функцію вихідного засобу, вибираючи для цього засіб в іншій мові, що виконує аналогічну функцію, тобто здатність викликати в адресата певне інтелектуальне чи емоційне переживання. Оптимальність перекладу зумовлена не тільки знанням алгоритмів іншої культури, а й також перетином ментальних просторів автора вихідного тексту і його перекладачів.

У цьому контексті необхідно підкреслити, що ментальні простори індивідів ніколи не можуть повністю збігатися, оскільки вони визначаються індивідуальними знаннями та уявленнями і репрезентуються індивідуальним вербальним кодом. Індивідуальні ментальні простори мають деякі спільні зони [4], і переклад буде тим успішнішим, чим ширші зони перетину ментальних просторів автора вихідного тексту і перекладача.

Тому процес визначення та вибору відповідних засобів для вдалого перекладу має творчий характер.

Процес перекладу, як би швидко він не здійснювався в окремих сприятливих або просто нескладних випадках, розподіляється на дві складові. Аби перекласти, необхідно, передусім, все зрозуміти, чітко усвідомити, розтлумачити самому собі те, що перекладається (за допомогою мовних образів, тобто вже з елементами перекладу), подумки проаналізувати (якщо оригінал викликає ті чи інші труднощі), критично оцінити його.

Далі треба вибрати відповідні засоби вираження в мові перекладу. Це – необхідна передумова для нього. Будь-яке тлумачення оригіналу, вірне чи невірне, і ставлення до нього з боку перекладача, позитивне чи негативне, протягом перекладу вимагає відбору мовних засобів із складу мови перекладу.

Якщо перекладач працює свідомо, а не механічно, то він зацікавлений у певному виборі мовних засобів. Власне завдання – об'єктивно відобразити оригінал – спричиняє відбір відповідних засобів мови перекладу, необхідних для вірного тлумачення оригіналу. Дослівний переклад викликає нерозуміння іншомовного адресата, оскільки порушує головне правило перекладу – перекладений дискурс повинен так само впливати на іншомовного адресата, як і оригінал – на свого.

1.2. Характерні риси політичних текстів

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що з кожним роком зростає кількість політичних текстів, які підлягають перекладу – від промов до

документів, інтерв'ю, заяв, мемуарів політичних діячів. Ми можемо розділити політичні тексти на такі типи: виступи, заяви, звертання, промови, тощо.

Якщо порівнювати тексти в різних традиціях, прикметною є відзначена симетрія й асиметрія в межах одного типу тексту. Симетрія показує, що перекладач може вдатися до власне перекладу, а асиметрія вказує на адаптацію, тобто перекладачеві треба адаптувати даний текст.

Що стосується структурних ознак, то під адаптацією мається на увазі відтворення структурних змін. Крім того, залежно від того, на що орієнтується перекладач – на адекватне сприйняття у своїй культурі, або на те, щоб зберегти специфіку й відтворити текст для іншої аудиторії, обумовлюватиметься вибір між власне перекладом і перекладом-адаптацією.

Тобто, залежно від зорієнтованості на свою або на чужу культуру, перекладач визначає зону власне перекладу й зону адаптації в межах структурних компонентів конкретного типу тексту.

На відміну від нейтральної мови науково-технічного тексту, мова політичних статей та листівок часто емоційно насичена, що наближає її до мови художньої літератури. Ми зустрічаємо в ній образні порівняння, метафори, ідіоми, елементи гумору, сарказму, іронії тощо.

Повноцінний переклад політично-агітаційного матеріалу, крім фактично точної передачі змісту, має донести до читача й усі емоційні елементи, передбачені в оригіналі, так само як і його політичну спрямованість. Цим політичний текст і відрізняється від науково-технічного [2].

У той час, як технічна термінологія має порівняно вузьку сферу вжитку й, в основному, не виходить за межі окремої спеціальності, котрої вони саме стосуються, політичні терміни мають значно більше поширення: вони проникають в усі області життя й стають загальним надбанням.

Як відзначає Г.С. Соловей у своїй праці, перекладаючи політичні тексти, важливо виділити такі три основні групи: 1) політичні терміни; 2) політичні реалії; 3) політичні символи [10].

Політичні тексти є одним із основних джерел неологізмів. Тому при їх перекладі можна використати слово-відповідник для мови перекладу.

Упродовж останніх років українські вчені прагнуть замінити якомога більше іноземних термінів українськими відповідниками, та не завжди це видається можливим, тому іноді перекладач може допуститися описового методу при перекладі неологізмів. Це залежить від того, якої концепції перекладу дотримується перекладач. Якщо це концепція «відчуження», тоді використає перший варіант, якщо «одомашнення», тоді другий.

В світлі останніх політичних подій на Україні в різних мовах з'являється все більше і більше неологізмів, які пов'язані з українськими політичними реаліями. Такі терміни можуть передаватися тільки транслітерацією, або описово.

У залежності від формально-структурної приналежності, засоби вираження експресивності традиційно поділяються на фонетичні, лексичні, словотвірні, морфологічні й синтаксичні. Для письмового перекладу актуальними є наступні способи.

Словотвірні засоби включають передусім словотвір, у т. ч. й широкий діапазон пестливих і демінутивних афіксів (зазначимо, що такі афікси характерні більше для української мови).

Морфологічні експресивні засоби охоплюють прошарок слів різної частиномовної приналежності (характерні вигуки, підсилюючі частки, допоміжні дієслова, займенники), питомим для яких – окрім їх предметно-логічного значення – є ще й оцінний компонент.

Лексичні експресивні засоби представлені експресивно зарядженими словами та сталими виразами, що вже за своєю природою несуть у собі позитивну чи негативну оцінку.

На рівні синтаксичної системи мови експресія досягається, переважно, за допомогою інверсії, тобто зміни звичного порядку слів у реченні, шляхом використання еліптичних (неповних) синтаксичних конструкцій, у яких

вилучено той чи інший член речення, а також завдяки *топікалізації*, тобто відособленню елементу тематичного характеру.

Водночас цікавою є позиція дослідниці Г. В. Вахітової, котра розрізняє поняття мовної й мовленнєвої експресивності. *Мовну* експресивність вона розуміє як сукупність узятих поза контекстом конотацій мовних одиниць; *мовленнєву* – як особливу організацію мовних засобів, котра створює загальну забарвленість мовлення і певну функціональну експресивність. Мовні засоби вираження експресивності становлять експресивні засоби, питомі для самої системи.

У політичних текстах використання фразеологізмів чи їх частин дуже часто відбувається у комплексі з іншими експресивними засобами мовлення, кожен з яких вимагає окремої уваги при перекладі. Спілкування і взаємодія між політиками може бути формальним і неформальним, проходити як приватні бесіди чи публічні виступи.

Однак у будь-якому випадку мовлення політика повинне бути дуже переконливим. Адже суть політики зводиться до бесіди, розмови, до необхідності переконати протилежну сторону свідомо чи несвідомо інтерпретувати сказане, оцінювати, діяти.

Головною відмінністю політичних текстів від інших видів тексту є їх яскраво виражена апеляція до ціннісної системи, яка існує в певному суспільстві.

Ціннісна орієнтація зумовлює широке використання лексичних одиниць з оцінним значенням, застосування особливих стилістичних прийомів, позитивно орієнтованих, що узгоджується з ідеологічною програмою політичних діячів, де ці одиниці позначають, головним чином, систему політичних цінностей (свобода, вибір, права, демократія тощо). Оскільки політичні тексти створюються, як правило, для носіїв певної культури, то при перекладі їх іншою мовою перекладач стикається з низкою додаткових проблем.

Мета перекладу – якомога ближче познайомити читача (чи слухача), який не знає мови оригіналу, з текстом (чи змістом усного мовлення). Перекласти – означає висловити вірно і повністю засобами однієї мови те, що вже виражене раніше засобами іншої мови.

У правильності і повноті передачі полягає власне відмінність перекладу від переказу чи скороченого викладу, від будь-якого виду так званих адаптацій [8].

Тому зрозуміло, що можливість правильно передати позначення речей, про які йдеться в оригіналі, і образів, які з ними пов'язані, передбачає наявність певних знань про дійсність, зображену в тексті оригіналу (незалежно від того, чи ці знання надбані шляхом прямого знайомства з нею, чи взяті з книг або інших джерел).

Йдеться про фонові знання, тобто про сукупність уявлень про те, що складає реальне тло, на якому розгортається картина життя іншої країни, іншого народу. Переклад політичних текстів як засіб міжкультурної комунікації – це завжди мовна дія.

Домінантою політичного тексту є поняття цінності, яке необхідно відтворити в перекладеному політичному тексті з урахуванням ціннісної ієрархії різних культур.

Для політичної аргументації важливі моральні та етнічні цінності, пов'язані з особливостями національного менталітету й темпераменту [1]. Розбіжності в концептуальних картинах світу, наприклад, ключові моменти національного менталітету і свідомості, власне національні риси характеру, ступінь і адекватність відображення дійсності мовою, стають перепорою для комунікації.

Розходження в концептуальних і мовних картинах світу комунікантів робить завдання перекладача надзвичайно складним. Мета перекладу політичного тексту – викликати в іншомовного адресата реакцію, аналогічну реакції адресатів вихідного тексту. Та якщо політичний текст базується на цінності, яка не здатна при перекладі викликати аналогічну реакцію

іншомовного адресата, при його відтворенні іноземною мовою перекладачу доводиться шукати інші цінності, при зверненні до яких зберігається прагматика вихідного дискурсу.

Цінності, які існують в політиці не ізольовано, а взаємопов'язано, складаючи ціннісну картину світу, лінгвістично можуть бути описані у вигляді політичних концептів – багатовимірних, політично-значущих соціопсихічних утворень у колективній свідомості.

Практично будь-який концепт може бути перекладений з однієї мови іншою (з можливим редукуванням змісту), тобто підданий «перекодувальній інтерпретації» і репрезентований іншою вербальною формою. Відмінності між культурами проявляються у кількісній і комбінаторній варіативності вибору ознак при концептуалізації світу. Пояснення таких особливостей вибору ознак вимагає від перекладача звернення до історії, психології, філософії того чи іншого народу.

1.3. Лексичні особливості перекладу текстів політичних промов

Досить часто при перекладі політичних промов у драгомана виникають труднощі з тлумаченням різного роду реалій, які не мають еквівалентів у іншій мові. Такими реаліями виступають мовні лакуни. Слушно виокремити, що лакуни – це те, що в одних мовах і культурах позначається як окреме поняття, а в інших не знаходить суспільно-закріпленого відображення. Лакуни дозволяють виявити невідповідності і збіги, наявні у вербальному й невербальному досвіді тих чи інших лінгвокультурних спільнот [2].

Мова політичних промов рясніє різноманітними мовними лакунами, які підкреслюють особливості, притаманні лише цій конкретній мові.

Переклад подібної лексики є досить складним завданням для перекладача, бо під час перекладу відбувається не тільки зіставлення різних мовних систем, а й зіткнення різних культур, саме тому перекладач, спираючись на свої знання та досвід, повинен обрати варіант, який найбільш підходить, а деколи є єдино можливим.

Беручи до уваги вищезгадані особливості, Л. С. Бархударов виокремлює такі основні способи перекладу без еквівалентної лексики.

1. Транслітерація та транскрипція доцільні там, де важливо зберегти лексичну стислість позначення і разом з тим підкреслити специфічність названого об'єкту або поняття, яке відсутнє у мові перекладу. Ці способи перекладу застосовуються при передачі іншомовних власних назв, географічних назв та назв різних компаній, фірм, готелів, газет та журналів [1].

2. Калькування. Цей спосіб перекладу передбачає перенесення лексики вихідної мови за допомогою заміни її частин прямими відповідниками у мові перекладу.

3. Описовий переклад полягає у поясненні чи описі якісних характеристик того чи іншого слова за допомогою словосполучень та речень мовою перекладу.

4. Наближений переклад. Суть цього способу полягає в тому, що замість іншомовної реалії перекладач використовує реалію мови, яка має власну національну специфіку, але в той же час має багато спільного з реалією вихідної мови.

При перекладі неологізмів, як і будь-якої іншої лексики, виникають труднощі. Для того, щоб переклад зміг адекватно донести значення неологізму, перекладачеві спочатку необхідно знайти значення слова-неологізму у відповідному словнику, детально дослідити його і вже потім підібрати доречний спосіб перекладу. Це може бути калькування, транслітерація чи транскрибування, описовий переклад чи приблизний переклад. За останні роки з'явилася чимала кількість неологізмів, яка описує всі політичні події та процеси у світі.

При перекладі такої лексики як неологізми перекладачеві необхідно достеменно розібратися у значенні неологізму, та, використовуючи і комбінуючи перекладацькі прийоми та принципи, донести інформацію до реципієнта – зробити її доступною для розуміння. У політичному великого значення набуло використання фразеологічних одиниць як компоненту мовної

структури. Водночас варто наголосити, що вживання ідіом у сфері політики залежить і від компетенції співрозмовника.

Східномовні фразеологізми політичних текстів – це одна з мовленнєвих універсалій. Передача арабських фразеологізмів українською мовою – це складне завдання: перекладачеві необхідно розглядати фразеологічну одиницю як єдине семантичне ціле та чітко зрозуміти, що заміна їх словами прямого значення обов'язково спричинить нерозуміння звичних образів.

Мовлення деяких політиків є дуже образним, насиченим метафорами, порівняннями. Від ефективності використання мови в політичному дискурсі залежить авторитетність лідера. Дуже важливо, коли політик уміє яскраво описувати ситуацію, акцентувати увагу на значущих інформаційних сегментах. Емоційна інформація легше сприймається аудиторією і краще запам'ятовується, вона природніша, тому є варіантом зрозумілим і «внутрішньо адекватним». Уміння використовувати саме ті слова, що будуть адекватно інтерпретовані і матимуть прогнозований зміст у карті іншої людини (або ж групи людей), дуже цінується в загальній комунікації і в політичному дискурсі зокрема.

Якщо політику вдається створити яскравий образ, близький аудиторії, який закріпиться в її свідомості надовго, чи викликати потрібні йому емоції шляхом влучно дібраних слів, то його завдання можна вважати виконаним вдало.

1.4. Стилiстичнi особливостi перекладу текстiв полiтичних промов

Політичний текст – основний інструмент політиків, засіб, яким вони апелюють та встановлюють зв'язок з народом. Такий вид комунікації належить до офіційно-ділового стилю, якому притаманні: точність викладу фактів, достовірність інформації, чіткість, послідовність, об'єктивність та нейтральність у висловлюваннях. Стилiстичними особливостями полiтичного

дискурсу займається стилістика – розділ мовознавства, що вивчає в межах функціональної мови суть і специфіку стилів мови, а також сукупність виражальних засобів мови [2].

Виражальними засобами мови є стилістичні засоби. Зазвичай, їхнє використання є більш притаманним для художнього стилю. Завдяки їм політик може передати своє відношення до ситуації, донести інформацію до слухачів, переконавши їх у чомусь або схилити до якоїсь думки. Одним із найуживаніших стилістичних прийомів є використання епітету, художнього означення, що підкреслює характерну рису, визначальну якість явища, предмета, поняття, дії [2].

Епітет має завжди суб'єктивне значення, бо ґрунтується на підкресленні якості, ознаки описуваного явища.

Т. А. Палей стверджує, що епітет повідомляє додаткову інформацію про предмет, тому до перекладу цих стилістичних засобів необхідно ставитися вкрай обережно.

Наступний стилістичний засіб, який є не менш поширеним, ніж епітет – метафора, художній засіб, що полягає в переносному вживанні слова або виразу на основі аналогії, схожості або порівняння [2].

Основною метою метафори у політичному тексті є створення образу, який переконає реципієнта у сказаному та додавання експресивності до промови,

Майже всі політичні промови місять у собі порівняння – засіб художньої образності, один із видів тропів, що полягає у зіставленні одного предмета чи явища з іншими для того, щоб глибше його розкрити. Політичні промови відносять до офіційно-ділового стилю, тому використання стилістичних засобів, таких як порівняння, дозволяють зробити спіч політика більш неформальним, тим самим наблизити його до своєї аудиторії слухачів,

Наступною за частотою використання після порівнянь є гіперболізація, тобто використання гіпербол – стилістичний засіб навмисного перебільшення

з метою посилення виразності. Переклад гіперболи не становить труднощів і є здебільшого повним лексичним перекладом. Іноді перекладачеві доводиться вдаватися до таких прийомів як додавання, конкретизація та лексична заміна.

Висновки до I Розділу:

Текст політичної промови може містити в собі велику кількість стилістичних прийомів, які в першу чергу притаманні художньому стилю. Тому перед перекладачем постає важливе завдання – вміло інтерпретувати зміст промови, не втративши суті, але і не перетворивши його на художній твір, пересичений стилістичними засобами.

РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТІВ З АРАБСЬКОЇ МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

2.1. Загальна характеристика трансформацій під час перекладу з арабської мови на українську

Відомо, що з давніх часів переклад виконував найважливішу соціальну функцію. Подеколи у процесі перекладу неможливо використати значення слів і висловів, які пропонуються в словнику, часто виникає потреба у відступі від системних еквівалентів, тобто в перекладацьких трансформаціях.

Застосування різних мовних трансформацій – звичайна справа для перекладача, який вміло використовує ресурси даних йому мов. Проблема застосування перекладацьких трансформацій викликає значний інтерес як у вітчизняних, так і у зарубіжних вчених, оскільки досягнення адекватного перекладу є безпосередньою метою будь-якого перекладача. Коректне відтворення тексту оригіналу іншою мовою прямо залежить від застосування мовним посередником перекладацьких трансформацій.

Найбільшою популярністю серед перекладачів, зокрема з арабської мови, користуються лексичні та граматичні перекладацькі трансформації.

Успішно застосована у тексті перекладацька трансформація є продуктом логічного та критичного мислення. Важливо зазначити: переклад не є абсолютним відтворенням оригіналу іншою мовою через те, що результат навряд чи сподобається перекладачу, не кажучи вже про його аудиторію. У такому випадку, завдання драгомана – зробити текст максимально наближеним за змістом до вихідного, аби реципієнт отримав інформацію з тією інтенцією, яку початково закладав автор.

У сучасному арабському світі політичні тексти в газетах та журналах є наймасовішим типом арабомовної друкованої продукції, в них найбільш повно та широко висвітлюються і коментуються поточні події та конкретні факти із життя країн арабського регіону, всебічно аналізуються проблеми їхнього

економічного, політичного, суспільного, культурного життя. Оперативно реагуючи на повсякденні зміни, преса активно сприяє модернізації літературної арабської мови, особливо на лексичному (створення нових вживань та значень слів, утворення неологізмів, запозичення та ін.) та синтаксичному (побудова речення) рівнях.

Нові мовні явища, які виникають на сторінках преси, так чи інакше сприяють зміні і виробленню нових загальних норм мови, а також її демократизації. Враховуючи тематичну різноманітність газетно-журнальних матеріалів, широкий діапазон їхньої жанрової та стилістичної варіативності, при розгляді преси не лише як джерела повсякденної інформації, ми можемо стверджувати, що ретельно відібрані із сучасних арабських газет матеріали є надійною основою для всебічного вивчення сучасної АЛМ (арабської літературної мови) у всій сукупності її функцій, а також для дослідження окремих її аспектів.

Мова арабських газет має вибірковий характер: у рамках АЛМ було вироблено систему особливих неоднорідних газетних жанрів. Найпростішими з погляду мови і стилістично безособовими є хронікально-інформаційні, інформаційні тексти та політичні тексти, розраховані на широкі кола читачів.

Складнішими є інформаційно-описові тексти, які містять розширену інформацію: звіт, політичне інтерв'ю чи статтю; а найбільшим ступенем складності характеризуються публіцистичні політичні тексти, що розраховані на ерудованого й обізнаного у літературній мові читача. Такі тексти майже завжди лексично та синтаксично ускладнені, емоційно виразні. Нерідко вони виконані у відповідності до вимог арабської класичної риторики.

До політичних текстів належать авторські огляди та коментарі, передові статті, політичні промови.

На відміну від інформаційно-описових текстів, з їх стандартною мовою та характерним «безособовим» викладом матеріалу, політичні тексти (так само як і художні), характеризується індивідуально-авторським відбором мовних засобів, які відображають загальнолітературну норму, та їх своєрідним,

індивідуально-авторським використанням. У них завжди присутній експресивно-естетичний елемент.

У мовному відношенні, у сучасних арабських політичних текстах виділяють два визначальні напрямки – архаїзований та модернізований. Перший відзначається прагненням до використання стилістичних засобів, характерних для «старої риторики» – метафори, метонімії, порівняння, перифрази, синтаксичних паралелізмів, ритмізації мови та ін.

Другий напрямок відрізняється «демократичністю» мови, прагненням чітко та ясно, без риторичних прикрас, довести до читача зміст тексту. Найяскравіше втілення ці дві тенденції знаходять у жанрі ораторських виступів. Згадані вище типові функціональні різновиди письмової літературної мови, характерні для сучасних арабських політичних текстів, доповнюються матеріалами інших стилів – офіційними заявами, діловими документами, творами художньої літератури, що дозволяє говорити про мовно-стилістичне розмаїття.

Сучасному етапові розвитку АЛМ притаманна характерна система лінгвостилістичних особливостей, що проявляється у частоті використання мовних засобів, їх своєрідному перерозподілі: відносному переважанні іменників над дієсловами, жіночого роду, певних форм іменників (аль-джарра), відносних прикметників (аль-мударіа), індикатива, дієслівних форм 3-ї особи, іменних та атрибутивних словосполучень, об'єктних словосполучень із масдарами, що зберігають ознаку процесуальності, у якості головного слова, простих речень, ускладнених різноманітними зворотами, складнопідрядних конструкцій; а також у специфіці використання емоційно-експресивних засобів, котрі надають додаткової стилістичної забарвленості текстам публіцистичного стилю, для яких вони, власне, і є найбільш характерними.

Наприклад, у мові арабської преси ми можемо спостерігати органічну взаємодію і синтез диференціальних та інтегральних ознак, обумовлених

специфікою процесу мовленнєвої комунікації у суспільно-політичній сфері спілкування.

Для сучасних текстів політичного спрямування характерна наявність зазначених диференціальних та інтегральних ознак, що реалізуються за допомогою лінгвістичних засобів різноманітних рівнів мовної системи.

Так, у лексико-семантичній сфері стиледиференціюючою ознакою текстів газетно-інформативного стилю є суспільно-політична лексика і термінологія, які складають ядро їх лексичного складу. Частота використання даної групи лексики у політичній царині спілкування є доволі значною у порівнянні з іншими сферами. У той самий час досліджуваний мовний стиль тісно взаємодіє з іншими функціональними різновидами арабської літературної мови, що проявляється передусім на рівні лексики. Вплив цієї взаємодії і пояснює появу в політичній мові визначень зі сфери історії, філософії, економіки, а також науково-технічної та офіційно-ділової термінології. У мові політичних текстів можна також виділити нестильову лексику, що не є характерною [2].

Причому в кількісному відношенні в такій лексиці значно більше ядра, а її склад необмежений: між стильова лексика, тематична лексика, що визначається темою статті, а також слова, які наближаються до основних типів внутрішньо стильової лексики. Слід зазначити, що словник арабської публіцистичної мови відрізняється відносно стійким і стандартизованим характером.

Однією із найрозповсюдженіших перекладацьких трансформацій є генералізація значення. Генералізація — це заміна мовної одиниці у вихідному тексті на мовну одиницю з більш широким значенням у тексті,

Протилежною трансформацією до генералізації є конкретизація. Перекладачі застосовують цю трансформацію, коли потрібно замінити вихідне значення більш конкретним у мові перекладу.

Ще однією лексичною трансформацією є транслітерація, рідше — транскрибування. Транслітерація полягає у запозиченні графічної форми

слова, транскрибування – звукової форми слова. Ці трансформації ідеально підходять для перекладу різних географічних назв та власних імен і майже завжди використовуються разом:

Досить часто при перекладі політичних текстів доводиться додавати деякі мовні одиниці, щоб забезпечити адекватний переклад. Такий прийом називається додаванням.

Ще однією з лексичних перекладацьких трансформацій є трансформація заміни, коли одна лексична одиниця у вихідній мові замінюється на іншу одиницю у мові перекладу, або задовольнити потреби адекватного перекладу.

Аналізуючи запропоновані дефініції, можна вивести алгоритм і навести єдине загальне визначення терміну. Спільним знаменником у визначеннях, наведених вище, є те, що трансформацією вважається міжмовне перетворення, заміна початкового варіанта більш конкретним і стилістично адаптованим.

Отже, перекладацька трансформація – це прийом логічного мислення, що ґрунтується на рівнозначному смислового перетворенні вихідної мовної конструкції, за умови відмінності від словникової форм, але при збереженні її функціонального впливу. Завдяки трансформаціям стає можливим здійснення переходу одиниць оригінального тексту до подібних йому одиниць у тексті перекладу з установленим смисловим навантаженням.

2.2. Стилiстичнi трансформацiї при перекладi полiтичних промов

Політичні тексти іноді викликають труднощі у перекладачів. Досить часто при перекладі політичних текстів, особливо промов, перекладачі покладаються на різноманітні трансформації, зокрема на стилістичні. Однією з таких трансформацій є використання синонімічних заміни. Це допомагає уникати повторень, тим самим роблячи текст привабливішим візуально. Також при перекладі це допомагає додати більшої емоційності чи експресивності там, де потрібно. У більшості випадків перекладачі використовують синонімічну заміну для того, щоб текст звучав природніше для носіїв мови перекладу.

Через відмінності у мовах виникає проблема з безеквівалентною лексикою: у такому випадку перекладачі використовують наступну стилістичну трансформацію – описовий переклад. Це допомагає перекладачу відтворити пояснення до мовних одиниць, які не мають еквівалентів у мові перекладу.

Описовий переклад досить часто використовують для перекладу реалій, які характерні для однієї країни та зовсім далекі для культури іншої.

Наступною стилістичною перекладацькою трансформацією є компенсація. Її принцип полягає у додаванні необхідних мовних одиниць, які втрачаються при перекладі або які зовсім неможливо передати

Ще однією стилістичною трансформацією є адаптація. Ця перекладацька трансформація націлена на відтворення інформації, яка є чужою та незрозумілою для носіїв мови перекладу. Досить часто таким мовними одиницями можуть слугувати лакуни, реалії та вирази, характерні для вихідної мови:

Досягнення адекватності у перекладі пов'язане з умінням грамотно ідентифікувати перекладацьку проблему і застосувати перекладацькі трансформації.

У сучасній теорії перекладу не існує єдиної точки зору у визначенні таких понять, як прийом перекладу, спосіб перекладу (часто спостерігаємо словосполучення «прийоми та способи перекладу»), метод перекладу, стратегія перекладу, перекладацька трансформація, останнє з яких використовується в науковій (і не тільки) літературі найчастіше та вже має свій уточнений термін.

Перекладацьку трансформацію усе ще продовжують ідентифікувати з прийомом перекладу, хоча із визначень зрозуміло, що ці терміни не є ідентичними.

Професор Л. Л. Нелюбін, вважає, що трансформація полягає у зміні формальних або семантичних компонентів вихідного тексту при збереженні інформації, що має бути переданою [6].

Прийомом перекладу є діяльність перекладача або конкретні операції, викликані труднощами, що виникли у процесі перекладу.

У сучасній теорії перекладу ці базові визначення термінів уже потребують деяких уточнень.

В історії перекладознавства термін “трансформація” зустрічається дуже рідко; у більшості випадків використовується поняття “відповідник”. Так, однією з перших є класифікація “закономірних відповідників”, запропонована Я. І. Рецкером, який розрізняє три групи закономірних відповідників:

- 1) еквіваленти – однозначні відповідники;
- 2) аналоги – відповідники, отримані за допомогою вибору одного із синонімів;
- 3) адекватні заміни – відповідники, вибрані, виходячи із цілого [3].

Пізніше класифікація Я. І. Рецкера неодноразово уточнювалася самим науковцем, а також стала базою для подальших досліджень. Зокрема, в цілій низці робіт аналоги отримали назву варіантних відповідників, а адекватні заміни почали називатися трансформаціями.

Сам термін «трансформація» отримав ширше тлумачення, що призвело до його неоднозначного тлумачення і диференціації в класифікаціях відповідників.

Адекватний переклад потребує максимальної змістової та структурної відповідності перекладу до оригіналу. Це може бути досягнуто лише через винайдення повної відповідності структури й форми тексту мовою оригіналу в мові перекладу. Під час створення тексту потрібно враховувати всі його особливості, щоб у результаті отримати зв’язний текст, який буде передавати повний зміст і звернення автора. Зв’язність, якої має досягти перекладач, постає як категорія тексту, загальна для всіх мов: текст не може існувати поза зв’язністю. Водночас засоби та шляхи, за допомогою яких досягається зв’язність тексту, значно різняться в різних мовах. Наявність цих відмінностей спричиняє певні труднощі під час вивчення іноземної мови і є однією з причин помилок під час перекладу з однієї мови на іншу.

Як відомо, трансформації – основа більшості прийомів перекладу. Трансформація полягає в зміні формальних або семантичних компонентів при збереженні інформації, призначеної для передачі [8].

Так, Т. Р. Левицька та А. М. Фітерман поділяють усі відповідники на еквіваленти і трансформації. Вони вважають трансформації відповідниками, що з'являються в перекладі у випадку відсутності еквівалента та розмежовують їх на граматичні, лексичні та стилістичні [3].

В. Н. Комісаров, з одного боку, тлумачить трансформацію як перетворення відрізка оригіналу у відрізок перекладу за певними правилами, тобто як процес. Разом із тим він називає трансформацію прийомом перекладу, тобто визнає за нею статус операційної одиниці цього процесу і поділяє такі прийоми на лексичні, граматичні та лексико-граматичні [4].

Співвідносячи поняття трансформації з результатом перекладацької діяльності, Н. К. Гарбовський відзначає, що аналіз тексту перекладу як її результату у зіставленні із текстом оригіналу є єдиною об'єктивною можливістю осмислити трансформацію як процес [4].

Насправді процес трансформації протікає у свідомості перекладача непомітно. Побачити можна лише реальні тексти на початку (текст оригіналу) і в кінці (текст перекладу) цього процесу. Саме в цьому і полягає характер взаємозв'язку між трансформацією як процесом і трансформацією як результатом, тобто як відношенням між вихідним та цільовим текстами.

Найціннішим висновком видатного теоретика перекладу є уточнення змісту терміну «трансформація» у теорії перекладу: трансформація у нього – це процес перетворення системи смислів вихідного мовленнєвого твору в систему смислів тексту перекладу.

Результатом такого процесу, на думку автора, є відношення між системами смислів тексту оригіналу й тексту перекладу, яке може бути охарактеризоване як міжмовна асиметрія.

Закріпивши термін «перекладацька трансформація» за процесом перетворення в перекладі системи смислів вихідного мовленнєвого твору в цілому, тобто надавши йому достатньо високого рівня абстракції, а також позначивши терміном «міжмовна асиметрія» відносини, що встановлюються між вихідним текстом як матеріалізованою системою смислів та текстом перекладу як матеріалізованою системою трансформаційних смислів, слід віднайти термін і для конкретних перекладацьких трансформуючих дій. Такі дії учений пропонує називати трансформаційними операціями [5].

Проблема перекладацьких трансформацій є однією з найактуальніших у сучасному перекладознавстві. Для того, щоб правильно відтворити зміст іншомовного тексту перекладачі вдаються до різноманітних трансформацій, які повністю або частково змінюють структуру речень оригіналу.

На сьогодні існує безліч класифікацій перекладацьких трансформацій запропонованих різними авторами. Проблемою класифікації перекладацьких трансформацій займалися такі вчені як, А. М. Фітерман, Т. Р. Левицька, А. Д. Швейцер, Я. І. Рецкер, Р. К. Міньяр-Белоручев, В. Н. Комісаров, Л. С. Бархударов, В. Є. Щетінкін та інші.

Два типи трансформацій виділяє Я. І. Рецкер: граматичні у вигляді заміни частин мови або членів речення, та лексичні, що полягають у конкретизації, узагальненні, диференціації значень, компенсації втрат, що виникають у процесі перекладу [3].

Р. К. Міньяр-Белоручев називає три види трансформацій: лексичні, граматичні, семантичні. До першого виду він відносить прийоми генералізації і конкретизації; до другого – пасивізації, заміну частин мови і членів речення, об'єднання пропозицій або їх членування; до третього – метафоричні, синонімічні, метафоричні заміни, логічний розвиток понять, антонімічний переклад і прийом компенсації [8]. Концепція В. Н. Комісарова зводиться до таких видів трансформацій, як: лексична, граматична, комплексна. Говорячи про лексичні трансформації, він

називає транслітерацію, перекладацьке транскрибування, калькування, деякі лексико-семантичні заміни. Наприклад, модуляцію, конкретизацію та генералізацію. Як граматичні трансформації вчений виділяє дослівний переклад (або синтаксичне уподібнення), граматичні заміни членів речення, форм слова, частин мови і членування пропозиції. До комплексних трансформацій дослідник відносить експлікацію (по-іншому, описовий переклад), антонімічний переклад і компенсацію [8].

Відомий лінгвіст Л. С. Бархударов називає чотири типи перетворень (трансформацій), що мають місце в ході роботи над перекладом: перестановки, заміни, опущення, додавання [1].

Прийоми, використовувані при перестановці, – це зміна порядку розташування компонентів складного речення, а також зміна місця слів і словосполучень. До прийомів заміни Л. С. Бархударов відніс компенсацію, синтаксичні заміни в структурі складного речення, заміну частин мови, компонентів речення і словоформ, конкретизацію та генералізацію, членування і об'єднання пропозиції, заміну причини наслідком(навпаки), антонімічний переклад [1].

Л. К. Латишев виділяє шість типів перекладацьких перетворень: лексичні перетворення, до типу яких учений відносить заміни лексем синонімами, залежними від контексту; стилістичні перетворення, де відбувається трансформація стилістичного забарвлення слова, що піддається перекладу; морфологічні перетворення, до яких відноситься перетворення однієї частини мови в іншу або заміна її декількома частинами мови; синтаксичні перетворення, до яких дослідник відносить трансформацію синтаксичних конструкцій (слів, словосполучень і речень), зміна типу підрядних речень, зміна типу синтаксичного зв'язку, трансформацію пропозицій в словосполучення і перестановку придаткових частин у складнопідрядних і складносурядних реченнях; семантичні трансформації, які передбачають "смісловий розвиток" [8].

У цю графу Л. К. Латишев вписує заміни деталей-ознак; трансформації змішаного виду – це конверсійна трансформація і антонімічний переклад.

Перекладацькі лексичні трансформації – це своєрідні зміни лексичних елементів мови оригіналу під час перекладу для адекватної передачі їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із урахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу [2]. Лексичні трансформації застосовують тоді, коли словникові відповідники того чи того слова мови оригіналу не можуть бути використані в перекладі через невідповідність із погляду значення і контексту. Проаналізуємо найпоширеніші в практиці перекладу лексичні трансформації.

Конкретизація значення слова. Як відомо, лексичний елемент перекладається не окремо, сам по собі, в ізоляції від речення і тексту, де він вживається, а в сукупності його контекстуальних зв'язків і функціональних характеристик. Щоб досягти адекватності перекладу та його точності, перекладач має враховувати всі характеристики слова. Крім знання словникових відповідників, слід добирати контекстуальні відповідники, які не завжди фіксуються в словниках.

Важливим способом вибору контекстуального відповідника слова є перекладацька лексична трансформація конкретизації значення. У результаті цієї трансформації слово із ширшою семантикою в оригіналі замінюється словом із вузкою.

Візьмімо для прикладу дієслово **تَحَرَّكَ** і його масдар (віддієслівне ім'я) **تَحَرُّكٌ**. Використання цього дієслова дає уяву про виразний вплив контексту на значення слова. У цьому випадку контекст, що поєднує слово з конкретною ситуацією, збагачує його семантику. Значення **تحرك** у словниках тлумачиться як позначення руху взагалі (рухатися; ворушитися; проявляти активність) із можливою наявністю двох додаткових ознак: початку дії та тривалості (множинності). Чим менше денотативних ознак міститься в семантичній структурі окремого слова, тим ширше його сполучуваність у реченні [12].

Так, дієслово *تحرك* поєднується практично з необмеженою кількістю різноманітних імен як істот (*قادة* – керівництво; керівники, *رجل* – чоловік), так і неістот, причому серед останніх трапляються і активні (*دولة* – держава; *المسلحة القوات* – збройні сили), й інактивні (*موقف* – позиція) терміни, а також абстрактні поняття (*ثروة* – багатство). Широка сполучуваність веде до того, що за допомогою розглядуваного дієслова описується значна кількість конкретних ситуацій, зокрема й таких, для описання яких в українському тексті потрібне виокремлення більшої кількості додаткових семантичних ознак, ніж їх міститься в значенні окремо взятого слова *تحرك* [5]. У результаті під час перекладу виникає потреба уточнити характер руху за допомогою перекладацьких трансформацій

– *وتتناول المباحثات التحرك السياسي المقبل والعلاقات الثنائية بين مصر* – Наприклад, конкретизації типу «Переговори стосувалися майбутніх політичних дій та двосторонніх відносин між Єгиптом і події стрімко розгорталися» – *ان الأحداث كانت تتحرك ببالغ السرعة*. Цей спосіб перекладу частіше застосовують тоді, коли перекладають слова із широким, можна навіть сказати, «нечітким» значенням. Так, дієслово *عمل على* – лексична одиниця із загальним денотативним значенням: працювати над; докладати зусилля для досягнення будь-якого бажаного результату. Звичайно після дієслова *عمل على* слідує масдар; кількість масдарів, поєднаних із цим.

Вибір лексичної одиниці для перекладу цього дієслова та його масдара залежить від низки чинників. Перший із них пов'язаний з тим, що значення дієслова *عمل على* конкретизується в значеннях слів, з якими воно поєднується. Наприклад, якщо: *الخطة وضع على عمل* – складання плану, то *الخطة وضع على عمل* – працювати над складанням плану; якщо: *الجهود توحيد على عمل* – об'єднання зусиль, то *الجهود توحيد على عمل* – боротися за об'єднання зусиль. Другий чинник пов'язаний із випадками, коли підметом виступає слово, яке позначає інактивного діяча. Якщо *إتفاق* – угода, *الإجراءات* – заходи, тоді дієслово *عمل على* перекладається з відтінком потенційної модальності, сприяти може угоди цієї Укладання – *إن إبرام هذا الاتفاق*

يعمل على زيادة حجم التبادل التجاري .:араб, наприклад збільшенню торговельного обміну [5].

У процесі перекладу лексичних елементів перекладні відповідники можуть утворюватися за рахунок не лише звуження значення слів, а і його розширення. При цьому використовують такий тип трансформації, як генералізація. Унаслідок цього слово з вузьким значенням замінюють у перекладі на слово із ширшим значенням. Наприклад, дієслово تم у словнику тлумачать як бути повним, завершеним; закінчуватися, завершуватися; відбуватися, виконуватися. Але словникове значення досить рідко реалізується в текстах, частіше дієслово виконує роль граматичного значення часу та семантичного сенсу буття, становлення в загальному вигляді [7, с. 56]. Наприклад, араб.: الإتفاق توقيع تأجيل تم – Підписання угоди було відкладено; المعاهدة توقيع تم – Договір було підписано [5].

Отже, розширюючи своє значення, дієслово може наблизитися до класу допоміжних і набуває здатності поєднуватися зі значною кількістю імен. Досить часто трансформація генералізації супроводжується трансформацією додавання слова.

Загальновідомим є той факт, що перекладач не має права додавати щось від себе до змісту тексту, що перекладається. Усі смислові зміни, зокрема й додавання, повинні робитися за межами перекладу (у посиланнях, коментарях). Трансформація додавання полягає у введенні до перекладу лексичних елементів, яких немає в оригіналі, для правильної передачі смислу речення (оригіналу), що перекладається, або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують у культурі мови перекладу [2].

Наприклад, араб.: إئتمانية تسهيالت – кредити на пільгових умовах (букв. пільги кредитні). Тут не йдеться про зміни смислу оригіналу через додавання до загального смислу.

Вилучення слова. Перекладач не може вилучати нічого зі змісту тексту, що перекладається. Вилучати можна лише ті елементи смислу, що певним

чином дублюються в оригіналі за нормами мови оригіналу або передача яких мовою перекладу може порушити норми останньої.

Приклад: прибув Бейрута до Аммана з Учора – وصل إلى بيروت أمس قادما من – عمان رئيس فرنسا: араб, Наприклад, Президент Франції (букв. Прибув до Бейрута вчора приїжджаючий з Аммана Президент Франції). Слово قادما вилучено [4].

Трансформація вилучення слова застосовується для усунення в тексті перекладу тавтологічних лексичних елементів, які за нормами мови перекладу є частинами імпліцитного смислу тексту. В арабській мові застосування декількох синонімів поспіль дуже поширене явище. При цьому залишаються важливими не стільки диференційні ознаки кожного із синонімів, скільки семантичний потенціал усього синонімічного ряду. Наприклад, араб.: والخوف – شرط أو قيد دون – الرعب أفالم – фільми жахів (букв. фільми жахів і страхів), – безумовно (букв. без обмежень і умов). Застосовуючи трансформацію вилучення слова, слід стежити за тим, щоб у перекладі не було зменшено обсяг оригінальної інформації. Заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови. Заміни – найпоширеніший вид перекладацької трансформації. У процесі перекладу заміні можуть піддаватися і граматичні одиниці (форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку тощо), і лексичні [3].

Заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови відбувається через різні лексичні та граматичні особливості мов оригіналу й перекладу та відмінності в мовленнєвих нормах. У цьому разі потрібно застосовувати трансформацію заміни частини мови, коли іменник змінюється на прикметник, а прикметник – на дієслово. Найчастіше це простежується стосовно таких частин мови, як іменник, дієслово, прислівник. Під час перекладу з арабської мови на українську досить часто відбувається заміна прикметника (найчастіше утвореного від географічної назви) на іменник. Наприклад, араб.: الروسي الرئيس – президент Росії, (букв.: російський президент), البريطانية الحكومة – уряд Англії (букв.: англійський уряд); باسم ناطق – офіційний представник або прес-секретар (букв.: мовець (той, хто говорить) від імені).

Масдар разом із прийменником ل, який позначає причину або мету, під час перекладу трансформується в інфінітив дієслова в українській мові. Наприклад, араб.: بالدنا لزيارة الرئيس دعاه – Президент запросив його відвідати нашу країну. Трансформацію заміни застосовують у тих випадках, коли збереження частиномовної характеристики слова, що перекладається, призводить до порушення граматичних норм мови перекладу та норм слововживання. Один із видів перекладацьких трансформацій, здійснюваних у процесі перекладу, є перестановка, її ще називають пермутацією [5].

Перестановка – вид перекладацької трансформації, який полягає в зміні розташування мовних елементів у тексті перекладу порівняно з текстом оригіналу. Елементи, які можуть зазнавати перестановки: слова, словосполучення, частини складного речення і самостійні речення у структурі тексту. Найпоширеніший випадок у процесі перекладу – зміна порядку слів і словосполучень у структурі речення. Перестановки викликані низкою причин. Основною з них є відмінності в побудові речення в арабській і українській мовах. У короткому арабському інформаційному повідомленні прийнятий прями́й порядок слів арабського дієслівного речення: присудок – підмет – обставина місця – обставина часу. Для аналогічного українського речення характерний такий порядок: обставина часу – обставина місця – присудок – підмет.

Наприклад, араб.: ألى المس مساء اللمانى الوزراء رئيس وصل . رسمية بزيارة مصر – Учора ввечері до Єгипту прибув прем'єр-міністр Німеччини з офіційним візитом (букв.: Прибув прем'єр-міністр Німеччини вчора ввечері до Єгипту). Це типова трансформація, зумовлена синтаксичними особливостями мови перекладу. Зміна порядку слів і словосполучень у структурі речення – найбільш частотний випадок у процесі перекладу. Як ми вже зазначали, порядок слів в арабській і українській мовах неоднаковий; це, звичайно, не може не відобразитися в перекладі [5].

Під час перекладу з арабської мови на українську ми маємо це брати до уваги й доносити у звичному, характерному для українського тексту вигляді,

ураховуючи насамперед прагматичні аспекти перекладу. Наприклад, араб.:العراقي الرئيس نائب غادر– Віце-президент Іраку залишив... (букв.: Залишив віце-президент Іраку...). Іноді перестановка супроводжується різними граматичними замінами.

Висновки до II Розділу:

Усі граматичні заміни здійснюються відповідно до правил мови перекладу, проте граматичні переміщення рідко впливають на зміст перекладу, але становлять головний елементу передачі цілісності тексту. Іноді можливе збереження препозиції підмета, коли це потрібно для виконання певного комунікативного завдання. Перестановки як вид перекладацької трансформації під час перекладу з арабської мови на українську трапляються досить часто, однак зазвичай вони супроводжуються трансформаціями іншого характеру.

ВИСНОВКИ

У роботі проаналізовано специфіку політичного дискурсу АЛМ, з акцентом на труднощі, що виникають під час перекладу такого типу текстів з арабської мови українською. Поняття «політичний текст» тлумачимо як специфічний тип мовлення, з суб'єктивними позитивними чи негативними оцінками з боку мовця, якому притаманна емоційність, сугестивність та метафоричність.

Під час аналізу текстів політичних промов на лексичному рівні було виявлено наявність великої кількості термінів, лакун, абревіатур та скорочень, фразеологічних одиниць, неологізмів. Визначено загальні способи перекладу подібної лексики. Найпоширенішим із них є використання перекладацьких трансформацій. Генералізація, конкретизація, заміна та додавання займають у сукупності за частотою використання перше місце. Друге місце за частотою використання перекладачем посідає дослівний переклад або калькування. Найменш поширеними способами перекладу виявилися транслітерація, описовий переклад та наближений переклад.

Після лексичних особливостей було досліджено стилістичні. За результатами вивчення різноманітних текстів політичних промов, був зроблений висновок, що подібні тексти налічують велику кількість стилістичних засобів, таких як: епітети, метафори, порівняння, гіперболи, використання займенників та риторичних запитань. Після дослідження різних класифікацій способів перекладу стилістичних засобів, нами було виокремлено наступні: пошук відповідного еквіваленту; дослівний та описовий переклад; транслітерація; транскрибування та перекладацькі трансформації.

Третім та основним етапом нашого дослідження став аналіз основних перекладацьких лексичних та стилістичних трансформацій. Під час аналізу текстів політичних промов виокремлені лексичні трансформації, до яких належать конкретизація та генералізація, трансформації заміни та додавання, транскрибування, транслітерації, антонімічний переклад.

Серед стилістичних перекладацьких трансформацій, що використовувалися при перекладі, виокремлюємо прийом синонімічних заміन, описовий переклад, трансформації компенсації та адаптації.

Отже, політичні тексти АЛМ викликають певні труднощі при перекладі, оскільки їхня специфіка поєднує у собі риси публіцистичного, наукового і, подеколи, художнього стилів. Під час роботи було виявлено, що поняття політичного тексту та вибір адекватного способу перекладу залишається актуальним, адже мова розвивається і перекладачеві необхідно вміти обирати такий спосіб перекладу, який буде не тільки адекватно передавати суть висловлювання, а й відповідати певним нормам перекладу.

Основні труднощі перекладу, а також увесь характер перекладацького процесу зумовлюються відмінностями у структурах і правилах функціонування мов, що беруть участь у цьому процесі. Для адекватного перекладу слід застосовувати лексичні трансформації, сутність яких полягає в заміні окремих лексичних одиниць вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не є їхніми словниковими еквівалентами.

На матеріалі політичних текстів ми визначили шість типів лексичних трансформацій, які відбуваються під час перекладу з арабської мови на українську, а саме: конкретизація значення слова, генералізація значення слова, додавання слова, вилучення слова, заміна слова однієї частини мови на слово іншої частини мови, перестановка.

المخلص | АНОТАЦІЯ

يدور بحثنا حول دراسة السرد السياسي بشتى أنواعه وهي الإعلانات والنصوص والأقوال التي يستخدمها السياسيون في محاولات إقناع الناس وترويج أفكارهم المعينة.

لقد ركزنا في بحثنا على المشاكل التي تظهر أثناء ترجمة النصوص السياسية من اللغة العربية إلى الأوكرانية، من بينها ضرورة ترجمة الكلمات الخاصة والمصطلحات في حالة عدم وجود المفردات المتساوية في لغة الترجمة.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бархударов Л. С. Мова і переклад.
<http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/128/3720/7832-1>
2. Белкин В. М. Язык арабской прессы: (информационно-описательные тексты). – М.: Изд-во МГУ, 1988. – С. 4.
3. Ковалевська Т. Ю. Психолінгвістичні особливості політичного дискурсу.//Вісник ХНУ ім. В.Н. Каразіна. – 2001. – Вип. 33. Філологічні аспекти дослідження дискурсу. – С. 237-242.
4. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / Вилен Наумович Комиссаров – М. : Высш. шк., 1990. – 253 с 4.
5. В. Г. Кононенко. Лексичні трансформації в перекладі суспільно-політичних текстів арабської мови // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. Мовознавство. – Луцьк, 2013. – № 17. – С. 144-148.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу. Вінниця : Нова книга, 2001. 448 с.
7. Мамич М. В. Явище інконгруентності в політичному дискурсі//Вісник ХНУ ім. В.Н.Каразіна. – 2001. – Вип. 33. Філологічні аспекти дослідження дискурсу. – С. 278 - 282.
8. Миньяр-Белоручев Р. К. Теория и методы перевода / Рюрик Константинович Миньяр-Белоручев. – М. : Моск. лицей, 1996. – 208 с
9. Фесенко Т. А. Концептуальные основы перевода. – Тамбов: ТГУ, 2001. – 124 с
10. Петренко В. В. Політична мова як засіб маніпулятивного впливу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. політ. наук: спец.; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2003. – 17 с. 4.
11. Г. Соловей. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. / І. В. Корунець. – Вінниця : «Нова Книга»,. 2003 – 448 с.

12. Финкельберг Н. Д. Учебник общественно-политического перевода. Арабский язык. В 2 ч. Ч. 1 / Наталья Дмитриевна Финкельберг, Николай Афанасьевич Майбуров. – М. : Воен. краснознам. ин-т, 1986. – 432 с.

13. Фролова Т. Мова як чинник державної політики /